

به نام خدا

ع.ا. بخش آب در لایحه

فهرست مطالب

۱	چکیده.....
۱	مقدمه.....
۲	۱. مقایسه بودجه فصل منابع آب با بودجه سایر فصول در امور اقتصادی.....
۴	۲. مقایسه اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی برنامه‌های مختلف بخش آب در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ با قانون بودجه سال ۱۳۸۸.....
۶	۳. نکات قابل توجه در مورد لایحه بودجه سال ۱۳۸۹، بخش آب.....
۸	نتیجه‌گیری.....
۹	منابع و مأخذ.....

کد موضوعی: ۲۵۰

شماره مسلسل: ۱۰۱۰۸

دفتر: مطالعات زیربنایی

بهمن‌ماه ۱۳۸۸

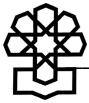
لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور ۱۶. بخش آب در لایحه

چکیده

در این گزارش اعتبارات بخش آب در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ مورد بررسی قرار گرفته است. فصل منابع آب در بین سایر فصول در امور اقتصادی پس از فصل حمل و نقل از بالاترین اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ برخوردار است. این امر به دلیل اعتبارات بالای طرح‌های منابع آب است. اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بخش آب و آب و فاضلاب در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ به ترتیب از افزایش ۴۳ و ۸۰/۷ درصدی نسبت به رقم مشابه در قانون بودجه سال ۱۳۸۸ برخوردار است. عدم شروع پروژه‌های جدید به خصوص ساخت سدها، تکمیل پروژه‌های نیمه‌تمام به خصوص پروژه‌های مکمل (شبکه‌های آبیاری و زهکشی) و نظارت کافی بر اعتبارات طرح‌های استانی با توجه به افزایش چشمگیر آنها از جمله مواردی است که در این گزارش مورد تأکید قرار گرفته است.

مقدمه

بودجه‌ریزی سالیانه دارای جهت‌گیری‌های زمانی مشخص بوده و به‌عنوان گامی است که گام‌های سال بعد را مشخص می‌کند. بودجه سالیانه رابطه تنگاتنگی با برنامه‌های توسعه پنج‌ساله دارد و حسن تدوین آن، برآورد اهداف برنامه‌های توسعه پنج‌ساله را

به دنبال دارد. بخش آب به دلیل اهمیت و تأثیری که روی سایر بخش‌ها دارد فصل جداگانه‌ای را از فصل‌های بودجه به‌خود اختصاص داده است و نسبت به سایر فصل‌های مرتبط با امور اقتصادی از رقم اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بالایی برخوردار است. وقوع خشکسالی‌های اخیر، آلودگی روبه‌ازدیاد منابع آب، فرابخشی بودن آب و تلقی آن به‌عنوان زیربنای توسعه و آمایش سرزمین، حساسیت تصمیم‌گیری درباره بودجه این بخش را مضاعف می‌گرداند.

۱. مقایسه بودجه فصل منابع آب با بودجه سایر فصول در امور اقتصادی

فصل منابع آب به دلیل ارتباط مستقیمی که با پروژه‌های عمرانی کشور دارد، در بین فصول بودجه از اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بالایی برخوردار است. به‌طوری که میزان اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی آن در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ برابر ۵۲,۰۲۵,۶۸۷ میلیون ریال است که این مقدار پس از فصل حمل و نقل، در بین فصول مربوط به امور اقتصادی رتبه دوم را دارد. این مقدار ۲۷/۶ درصد کل اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی مربوط به امور اقتصادی و ۱۳/۶ درصد اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی کل لایحه بودجه ۱۳۸۹ را تشکیل می‌دهد. برخلاف اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای، فصل منابع آب جز اندکی از اعتبارات هزینه‌ای را در بودجه تشکیل می‌دهد به‌طوری که این فصل از این نظر، پس از فصل ارتباطات و فناوری اطلاعات در پایین‌ترین رتبه در فصول مربوط به امور اقتصادی قرار دارد. جدول ۱ مقایسه اعتبارات هزینه‌ای ملی و استانی و اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی را به تفکیک فصول مختلف بودجه

در امور اقتصادی نشان می‌دهد. همان‌گونه که این جدول نشان می‌دهد فصل منابع آب در بین سایر فصول از رشد ۴۳ درصدی اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۸۸ برخوردار است که این رقم پس از فصول مسکن و عمران شهری، روستایی و عشایری و ارتباطات و فناوری اطلاعات در پایین‌ترین رتبه قرار دارد. لازم به ذکر است که اعتبارات هزینه‌ای فصل منابع آب در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۸۸، افزایشی نداشته است.

لازم به ذکر است که درصدهای رشد اعلام شده در جدول ۱، بدون در نظر گرفتن اصلاحیه اول (کاهش ۸۵ هزار میلیارد ریال تخصیص ضمن اجرای بودجه) و اصلاحیه دوم (جابجایی اعتبارات به میزان ۳۵ هزار میلیارد ریال) قانون بودجه سال ۱۳۸۸ محاسبه شده است.

جدول ۱. مقایسه اعتبارات هزینه‌ای و تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی فصول

مرتبط با امور اقتصادی در قانون بودجه سال ۱۳۸۸ و لایحه بودجه سال ۱۳۸۹

(ارقام به میلیون ریال)

فصل	جمع اعتبارات هزینه‌ای (ملی و استانی)			جمع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (ملی و استانی)		
	قانون بودجه سال ۱۳۸۸	لایحه بودجه سال ۱۳۸۹	درصد افزایش	قانون بودجه سال ۱۳۸۸	لایحه بودجه سال ۱۳۸۹	درصد افزایش
کشاورزی و منابع طبیعی	۹.۲۳۸.۹۴۷ (۴۸/۷)	۱۱.۴۵۲.۹۷۳ (۵۲/۲)	۲۴/۰	۸.۶۱۰.۰۴۷ (۶/۷)	۱۴.۳۷۸.۰۱۸ (۷/۶)	۶۷/۰
منابع آب	۵۶۰.۴۰۰ (۳/۰)	۵۶۰.۴۰۰ (۲/۶)	۰/۰	۳۶.۳۶۹.۲۹۲ (۲۸/۳)	۵۲.۰۲۵.۴۸۷ (۲۷/۶)	۴۳/۰
صنعت و معدن	۷۹۷.۲۹۶ (۴/۲)	۱۰.۱۵۰.۰۰۹ (۴/۶)	۲۷/۳	۴.۴۹۸.۳۴۵ (۳/۵)	۷.۱۲۴.۹۶۳ (۳/۸)	۵۸/۴

فصل	جمع اعتبارات هزینه‌ای (ملی و استانی)			جمع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (ملی و استانی)		
	قانون بودجه سال ۱۳۸۸	لایحه بودجه سال ۱۳۸۹	درصد افزایش	قانون بودجه سال ۱۳۸۸	لایحه بودجه سال ۱۳۸۹	درصد افزایش
محیط زیست	۵۴۶.۱۹۱ (۲/۹)	۶۹۹.۵۷۷ (۳/۲)	۲۸/۱	۵۷۳.۲۴۲ (-/۴)	۱.۱۹۴.۰۱۱ (۰/۶)	۱۰۸/۳
بازرگانی و تعاون	۰۰۵۴.۶۴۷.۴ (۲۱/۴)	۳.۵۰۴.۲۴۵ (۱۶/۰)	-۱۳/۶	۸۶۶.۱۵۲ (-/۷)	۱.۳۰۶.۹۸۷ (۰/۷)	۵۰/۹
انرژی	۶۴۲.۸۷۴ (۳/۴)	۶۹۷.۱۱۸ (۳/۲)	۸/۴	۹.۸۲۵.۶۰۸ (۷/۶)	۱۴.۶۴۹.۸۶۷ (۷/۸)	۴۹/۱
حمل و نقل	۱.۳۶۹.۲۵۹ (۷/۲)	۱.۷۲۲.۷۰۸ (۷/۸)	۲۵/۸	۴۱۰.۹۷۰.۸۱ (۳۲/۰)	۶۳.۱۶۵.۳۸۳ (۳۳/۵)	۵۳/۷
ارتباطات و فناوری اطلاعات	۸۸.۱۴۱ (۰/۵)	۳۱۲.۳۹۳ (۱/۴)	۲۵۴/۴	۳۸۰.۲۲۷ (-/۳)	۴۹۶.۱۵۳ (۰/۳)	۳۰/۵
مسکن و عمران شهری، روستایی و عشایری	۱.۶۸۱.۶۹۷ (۸/۹)	۱.۹۸۴.۱۵۰ (۹/۰)	۱۸/۰	۲۶.۳۷۶.۸۱۳ (۲۰/۵)	۳۴.۱۷۴.۲۵۲ (۱۸/۱)	۲۹/۶
جمع کل امور اقتصادی	۱۸.۹۷۹.۴۵۲ (۱۰۰)	۲۱.۹۴۸.۵۷۳ (۱۰۰)	۱۵/۶	۱۲۸.۵۹۶.۸۰۷ (۱۰۰)	۱۸۸.۵۱۵.۱۲۱ (۱۰۰)	۴۶/۶

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۳۸۸ و لایحه بودجه سال ۱۳۸۹.

توضیح: ارقام داخل پرانتز درصد از کل را نشان می‌دهند.

۲. مقایسه اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی برنامه‌های

مختلف بخش آب در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ با قانون بودجه سال ۱۳۸۸

جدول ۲ اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی را برای برنامه‌های

مختلف فصل منابع آب در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ و قانون بودجه سال ۱۳۸۸

نشان می‌دهد.

جدول ۲. مقایسه اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی برنامه‌های مختلف فصل منابع آب در قانون بودجه ۱۳۸۸ و لایحه بودجه ۱۳۸۹

برنامه	قانون بودجه سال ۱۳۸۸		لایحه بودجه سال ۱۳۸۹		درصد رشد	
	ملی	استانی	ملی	استانی	ملی	استانی
برنامه تأمین و عرضه آب	۲۲۷۶۶۵۶۹	۴۰۱۹۷۰۸۱	۲۸۰۹۳۶۵۰	۳۳۳۳۸۳۳۷	۵۲/۳	۳۳/۵
برنامه بهبود بهره‌برداری و حفاظت از منابع آب	۱۳۳۹۴۳۵	۳۹۷۰	۱۳۳۳۳۰۵	۸۳۳۸۵	۶۳/۱	۲۰۷۵/۶
برنامه مهندسی رودخانه‌ها و سواحل	۵۱۳۲۳۲	۲۷۸۱۹۳	۷۹۷۴۳۵	۵۱۷۷۱۴	۶/۰	۸۷/۱
برنامه توسعه منابع آب در حوضه‌های آبریز رودخانه‌های مرزی و مشترک	۵۱۳۱۰۴۶	۰	۵۱۳۱۰۴۶	۰	۰	۰
برنامه پژوهش‌های کاربردی	۱۲۸۷۶۱	۲۰۰۵	۱۳۰۸۶۶	۳۳۵۸	۱۹/۳	۶۷/۵
برنامه مقابله با مخاطرات	۱۸۰۰۰	۰	۱۸۰۰۰	۱۷۲۹	۰	۱۲۱/۸
جمع فصل منابع آب	۳۱۸۸۸۰۴۳	۳۳۸۱۲۳۹	۳۶۳۶۹۲۹۲	۳۵۵۸۰۶۸	۴۳/۸	۳۷/۶
برنامه سرمایه‌گذاری پساب و فاضلاب (از فصل مسکن و عمران شهری، روستایی و عشق‌نوری)	۵۳۴۷۹۳۲	۵۴۳۵۳۷	۵۹۹۱۳۶۹	۱۰۰۳۹۳۳۸	۱۰۸/۳	۹۱/۳
برنامه آب شهری و روستایی (از فصل مسکن و عمران شهری، روستایی و عشق‌نوری)	۵۲۰۰۰۰	۳۰۷۱۱۱۳	۴۰۷۱۱۱۳	۷۹۲۶۳۲	۵۲/۴	۸۵/۲
جمع برنامه‌های آب و فاضلاب (آبفا)	۵۲۰۹۲۶۳۲	۳۰۹۲۶۵۱	۳۰۹۲۶۵۱	۷۶۵۸۳۰	۷۷/۱	۸۶/۰

منبع: قانون بودجه سال ۱۳۸۸ و لایحه بودجه سال ۱۳۸۹

همان‌طور که از جدول ۲ مشخص است جمع اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای ملی و استانی در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۸۸ برای فصل منابع آب و برنامه‌های آبفا به ترتیب از رشد ۴۳ و ۸۰/۷ درصدی برخوردار است. رشد برنامه‌های تأمین و عرضه آب، بهبود بهره‌برداری و حفاظت از منابع آب، مهندسی رودخانه‌ها و سواحل، توسعه منابع آب در حوضه‌های آبریز رودخانه‌های مرزی و مشترک، سامانه‌های پساب و فاضلاب و آب شهری و روستایی برای برنامه‌های ملی به ترتیب از ۳/۵۲، ۱/۶۳، ۰/۲۶، ۰/۰۷۹ و ۴/۵۲ درصد و برای برنامه‌های استانی به ترتیب از ۵/۳۲، ۶/۲۰۲، ۱/۸۶، ۰/۹۱۳ و ۲/۸۵ درصد رشد برخوردار بوده است.

۳. نکات قابل توجه در مورد لایحه بودجه سال ۱۳۸۹، بخش آب

با توجه به توضیحات و جداول ارائه شده فوق نکات زیر در مورد لایحه بودجه سال ۱۳۸۹، بخش آب قابل توجه به نظر می‌رسد:

- با توجه به اینکه هم‌اکنون حدود ۲۸۰ سد با حجم مخزن ۳۵ میلیارد مترمکعب در حال بهره‌برداری و ۱۲۰ سد با حجم مخزن ۲۲ میلیارد مترمکعب در حال اجراست و از طرفی دیگر لزوم هماهنگی در اجرای متعادل طرح‌های مکمل شبکه‌های آبیاری و زهکشی، لازم است که تأکید بودجه سال ۱۳۸۹ در درجه اول روی شبکه‌های آبیاری و زهکشی و در درجه دوم روی اتمام سدها و پروژه‌های نیمه‌تمام باشد. برنامه تأمین و عرضه آب در فصل منابع آب گویای این حقیقت است که طرح‌های جدیدی پیش‌بینی شده، که به‌طور یقین مشکلات جدی (در صورت عدم تخصیص اعتبارات

کافی) همراه خواهد داشت. راندمان بسیار پایین مصرف آب در بخش کشاورزی، آبیاری‌های سنتی و آب به‌عنوان مهمترین نهاده بخش کشاورزی از یک طرف و از طرف دیگر بخش کشاورزی به‌عنوان بزرگ‌ترین بخش مصرف‌کننده آب در کشور و بروز خشکسالی‌های اخیر نیز تأکید بر این مهم دارند.

۲. همان‌طور که ارقام جدول ۲ نشان می‌دهد، در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای استانی در بخش آب افزایش قابل توجهی دارد. برنامه بهبود بهره‌برداری و حفاظت از منابع آب در این مورد از ۲۰۲۵/۶ درصد رشد برخوردار است. با توجه به استانی بودن این‌گونه اعتبارات و احتمال تخصیص آنها برای اموری غیر از بخش آب، لازم است که به‌نحوی این‌گونه اعتبارات تحت نظر وزارتخانه مربوطه هزینه گردند.

۳. با توجه به وجود ۳۰ درصدی آب به حساب نیامده در شبکه‌های توزیع و اینکه تا به حال تمام بودجه برنامه آب شهری و روستایی صرف احداث شبکه‌های جدید شده است، لازم است تا برنامه‌های جدید تحت عنوان «برنامه بازسازی و بهبود» به عناوین بخش آب در فصل مسکن و عمران شهری، روستایی و عشایری اضافه شود.

۴. با توجه به سیاست‌های ابلاغی مقام معظم رهبری در مورد برنامه پنجم (بخش آب) و برنامه چهارم توسعه در زمینه‌های مختلف مانند توجه به ارزش اقتصادی آب، انتقال آب بین حوضه‌ای، خشکسالی، شبکه‌های آبیاری و زهکشی، نگهداری شبکه‌ها، آبخیزداری، بهبود بیلان سفره‌های آب زیرزمینی، افزایش بهره‌وری، رودخانه‌های مرزی و آب‌های مشترک و غیره و همچنین با توجه به برنامه‌ها و طرح‌های ذکر شده

در فصل منابع آب در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ می‌توان نتیجه گرفت که نوع و تمرکز طرح‌ها در بخش آب در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ تفاوت چندانی با سال‌های گذشته ندارد.

۵. به‌دلیل بروز خشکسالی‌های اخیر و تحت تأثیر قرار گرفتن سایر بخش‌ها از کمبود آب باید توجه ویژه و متفاوتی جدای از سال‌های گذشته در تدوین قوانین بودجه به این مهم گردد.

نتیجه‌گیری

اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بخش آب و آب‌وفاضلاب در لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ به‌ترتیب حدود ۴۳ و ۸۰/۷ درصد رشد نسبت به قانون بودجه سال ۱۳۸۸ دارد. اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای فصل منابع آب پس از فصل حمل‌ونقل، بالاترین میزان را در بین اعتبارات تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در امور اقتصادی به‌خود اختصاص داده، که این امر حساسیت تصمیم‌گیری در مورد بودجه این بخش را مضاعف می‌گرداند. از نکات مهم مورد توجه در تدوین بودجه سال ۱۳۸۹ کشور که در متن گزارش به آن اشاره شد این است که باید به‌موازات طرح‌های سدسازی به طرح‌های مکمل شبکه‌های آبیاری و زهکشی نیز توجه ویژه شود و همچنین از شروع پروژه‌های جدید تا حد امکان خودداری گردد. نکته مورد توجه دیگر این است که باید نظارت کافی روی اعتبارات طرح‌های استانی وجود داشته باشد تا از هزینه کرد آنها در موارد دیگر خودداری گردد. به‌دلیل رشد تقاضای آب در بخش‌های اصلی کشاورزی، شرب و صنعت و افزوده شدن تقاضاهای جدید نظیر آبی‌پروری و

محیط زیست رودخانه‌ها و سایر پیکره‌های آبی و کاهش امکانات عرضه، رقابت بین مصرف‌کنندگان آب بروز کرده و تشدید خواهد شد. مشکلات تأمین و تجهیز منابع مالی و مدیریت اقتصادی بخش آب نیز از دیگر چالش‌های پیش‌رو است. با توجه به گسترش نیازهای مالی بخش‌های مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، امکان گسترش قابل ملاحظه سهم منابع مالی بخش مدیریتی آب اندک است. برای تأمین مالی اجرای پروژه‌های صنعت آب تنها نمی‌توان به بودجه عمومی دولت اتکا کرد. باید از منابع مختلف برای اجرای طرح‌های صنعت آب استفاده کرد. تلاش در جهت استفاده از اوراق مشارکت، استفاده از تسهیلات خارجی اعم از بانک جهانی یا بانک توسعه اسلامی، همچنین استفاده از تسهیلات بانکی داخلی و غیره به‌عنوان راهکار اصلی برای تأمین منابع مالی صنعت آب، اجرای قانون تشویق سرمایه‌گذاری در طرح‌های آب تلقی می‌شود که اگر آب به‌عنوان کالای اقتصادی جایگاه اصلی خودش را پیدا کند، آنگاه رغبت سرمایه‌گذاران نیز برای سرمایه‌گذاری در این بخش افزایش می‌یابد. از این‌رو اعتبارات بودجه عمومی سالیانه در بخش آب جوابگوی چالش‌ها نخواهد بود و باید شیوه‌های جدید تأمین منابع مالی در این زمینه اتخاذ شود.

منابع و مآخذ

۱. قانون بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور.
۲. لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور.

شناسنامه گزارش

شماره مسلسل: ۱۰۱۰۸

عنوان گزارش: لایحه بودجه سال ۱۳۸۹ کل کشور ۱۶. بخش آب در لایحه

نام دفتر: مطالعات زیربنایی (گروه آب)

تهیه و تدوین کنندگان: جمال محمدولی سامانی، مهدی مظاهری

ناظر علمی: حسین صفایی

متقاضی: معاونت پژوهشی

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی:

۱. لایحه بودجه

۲. بخش آب

تاریخ انتشار: ۱۳۸۸/۱۱/۱۷